

Szwankowska, Hanna

Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Miłośników Historii w Warszawie za okres od 31 marca 1971 do 24 marca 1972

Przegląd Historyczny 63/3, 577-580

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI TOWARZYSTWA MIŁOŚNIKÓW HISTORII W WARSZAWIE ZA OKRES
OD 31 MARCA 1971 DO 24 MARCA 1972

Liczba członków Towarzystwa Miłośników Historii wynosiła na dzień walnego zebrania w dniu 24 marca 1972 r. 668 osób.

Należy podkreślić, że po dwukrotnym wysłaniu upomnień do zalegających z opłatą składek, część członków wyrównała zaległości. Osoby, w liczbie 119, które nie zareagowały na monity, zostały skreślane z listy członków Towarzystwa.

W okresie sprawozdawczym pracowały następujące Sekcje Towarzystwa: Dydaktyczna, Krytyczna, Historii Mazowsza, Historii Najnowszej, Nauk Pomocniczych Historii, Historii Warszawy i Historii Wojskowej. Spośród powyższych, Sekcja Nauk Pomocniczych Historii, jako nowa, została zorganizowana, a Sekcje Dydaktyczna i Krytyczna — reaktywowane. Prace Sekcji wyrażały się przede wszystkim w organizowaniu zebrań i dyskusji naukowych.

Sekcja Historii Warszawy organizowała comiesięczne referaty (ogółem 9), których przedmiotem było omówienie nowych pozycji wydawniczych lub przedstawianie prac będących w toku. Tematykę najczęściej reprezentowaną stanowiły dzieje gospodarczo-społeczne i polityczne Warszawy w XIX i XX w. W przyszłości planuje się szersze uwzględnienie dziejów kultury, literatury i nauki, środowiska artystycznego oraz architektury warszawskiej. Średnia frekwencja na zebraniach wynosiła 20 osób. Nadto Sekcja zorganizowała parogodzinny pokaz filmów archiwalnych o tematyce warszawskiej oraz specjalną prelekcję filmu o Zamku Królewskim. Zarząd Sekcji pracował w składzie: przewodniczący — dr Jan Kosim oraz członkowie — kustosz Adam Słomczyński, dr Tomasz Strzembosz, mgr Kordian Tarasiewicz i mgr Andrzej Sołtan. Przewodniczący — dr Kosim bierze czynny udział w pracach wydawniczych Towarzystwa oraz w pracach Komisji Naukowej i Komisji Wydawnictw Źródłowych do dziejów Zamku.

Sekcja Dydaktyczna zorganizowana została przez doc. dra Jerzego Marternickiego — przewodniczącego Zarządu Sekcji (wiceprzewodnicząca — mgr Janina Rzyśko, sekretarz — mgr J. Tomala-Stasiecka). Sekcja pracując od czerwca 1971 r., zdołała wciągnąć i zainteresować środowisko nauczycielskie; jej zebrania skupiały 20—75 osób. Zebrania Sekcji (łącznie 7) miały dość różnorodną tematykę, z naciskiem na zagadnienia programów szkolnych i dydaktycznych. Referaty i zagajenia dyskusji wygłaszali pracownicy naukowcy Uniwersytetu Warszawskiego i Instytutu Historii PAN (prof. dr J. Tazbir, doc. dr M. M. Drozdowski i doc. dr J. Maciszewski) oraz nauczyciele historii. Spotkania organizowano nie tylko w lokalu Towarzystwa, lecz także na Uniwersytecie, w Wojskowej Akademii Politycznej, gdzie zapoznano się z nowoczesnymi środkami dydaktycznymi oraz w Centrum Telewizji, gdzie zajęto się wykorzystaniem audycji w nauczaniu szkolnym. W spotkaniach brali udział przedstawiciele władz oświatowych (Kuratorium, Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego).

Sekcja Historii Wojskowej zorganizowała w okresie sprawozdawczym 7 zebrań oraz podróż historyczną szlakiem ofensywy wiosennej wojsk polskich w 1831 r. i bitwy pod Iganiami. Problematyka referatów związana była głównie z okresem II wojny światowej (działania wojenne i ruch oporu). Powracano również do tematyki powstań narodowych. Problematyka II wojny światowej cieszy się stale dużym zainteresowaniem członków. W jej omawianiu biorą udział wojskowi i cy-

wilni uczestnicy wydarzeń. Problematyka ta będzie nadal utrzymana. Sekcją kierował Zarząd w składzie: przewodniczący — płk doc. dr Edward Krawczyk, zastępca przewodniczącego — mjr dypl. w st. sp. Wincenty Iwanowski, sekretarz — dr Bolesław Woszczyński.

Sekcja Historii Najnowszej zorganizowała 7 zebrań. Zarząd jej starał się o tematy odzwierciedlające aktualny stan badań nad dziejami najnowszymi oraz o problemy dyskusyjne. Tematem były przede wszystkim zagadnienia polityczne z dziejów Polski (działalność partii, ugrupowań i działaczy politycznych), częściowo zagadnienia międzynarodowe (Rapallo) oraz problemy z dziejów innych krajów (kult jednostki na Węgrzech). Zarządem Sekcji kieruje przewodniczący — dr Artur Lewinwand, wiceprzewodniczącym jest dr Jan Tomicki, sekretarzem — dr Jerzy Kumaniecki.

Sekcja Nauk Pomocniczych Historii powstała w roku sprawozdawczym z inicjatywy grupy niezawodowych historyków zainteresowanych problemami heraldyki i weksylologii (głównie p. Jana Millera), którzy pragnęli znaleźć formy organizacyjne dla swoich zainteresowań. Sekcja została zorganizowana i jest prowadzona przez dr Stefana K. Kuczyńskiego. Na inauguracyjnym zebraniu 4 listopada 1971 doc. dr I. Ihnatowicz wygłosił referat pt. „Perspektywy nauk pomocniczych historii XIX i XX wieku”. Odbyły się jeszcze 3 zebrania Sekcji, w tym 2 współorganizowane z innymi sekcjami. Poświęcone były różnorodnym tematom: weksylologii, teorii archiwistyki, aspektom ideowo-politycznym symboli stosowanych w Gwardii Ludowej i Armii Ludowej, dyskusji nad książką St. Kurasia „Przywileje prawa niemieckiego miast i wsi małopolskich XIV—XV wieku”. Dyskusje były ożywione w gronie średnio 20 osób.

Sekcja Krytyczna, reaktywowana w bieżącym roku akademickim, kierowana przez dr Edwarda Potkowskiego, prowadzi działalność w trzech kierunkach: a) dyskusje nad nowymi metodami badawczymi w naukach historycznych, nad możliwością wykorzystania metod i wyników badań innych nauk w warsztacie historyka (zebranie z odczytem prof. St. Piekarczyka „Matematyka w historii”); b) dyskusje nad „nowościami” historycznymi, poświęconymi problemom metodologicznym lub wcześniejszym okresom dziejów (dyskusja zorganizowana wspólnie z Sekcją Nauk Pomocniczych Historii nad wspomnianą książką St. Kurasia); c) prezentacja najnowszych wyników badań, problemów i możliwości badawczych, zwłaszcza w zakresie dziejów dawnych (referat doc. dr B. Zientary, „Europa środkowo-wschodnia XII—XIV w. Stara problematyka i nowe perspektywy badawcze”). Łącznie Sekcja zorganizowała 3 zebrania.

Sekcja Historii Mazowsza, kierowana przez prof. dra Adama Wolffa przy współpracy mgr Ewy Łuczyckiej, zorganizowała 2 zebrania z referatem prof. A. Wolffa, „Ziemia makowsko-rożańska za książąt mazowieckich” oraz doc. dra A. Tomaszewskiego, „Architektura późnoromańska na Mazowszu”. Sekcja przeżywała pewien kryzys spowodowany długoletnim zaniechaniem badań nad Mazowszem. Od niedawna na seminarium prowadzonym przez prof. A. Gieysztora na Uniwersytecie Warszawskim oraz w Instytucie Historii PAN młodzi historycy podjęli badania dziejów Mazowsza. Jednocześnie zintensyfikowały się badania archeologiczne i architektoniczne. W miarę opracowywania wyników badań terenowych Sekcja będzie mogła zapraszać ich autorów, co pozwoli rozszerzyć krąg prelegentów i słuchaczy, a przez to ożywić działalność Sekcji.

Poza zebraniem Sekcji Towarzystwo organizowało zebrania naukowe tzw. ogólne; w okresie sprawozdawczym odbyło się ich 9. Większość stanowiła kontynuację cyklu, poświęconego wybitnym jednostkom w historii świata XX wieku. Referaty wygłaszane przez wybitnych specjalistów cieszyły się dużym zainteresowaniem.

Na jednym z zebrań o charakterze okolicznościowym Melchior Wańkiewicz mówił o „Miejscu Polaków w międzywojnie”.

Innymi formami działalności Towarzystwa były:

1. Prace dokumentacyjne. Początkowo w ramach Sekcji Historii Najnowszej, a obecnie odrębnie prowadzi czynną działalność Komisja Historii Kobiet Uczestniczek Walk o Niepodległość. Działalność jej ma inny charakter niż wszystkich Sekcji Towarzystwa, gdyż zespół liczący obecnie 28 członkiń (w większości nie historyków) prowadzi społecznie akcję zbierania materiałów historycznych do masowego udziału kobiet w walkach II wojny światowej. Komisja prowadzi: kartotekę osobową (obecnie 10 tys. pozycji) oraz pomocniczą — nieżyjących uczestniczek walk, kartotekę bibliograficzną, która jest w trakcie sprawdzania treści pod kątem zainteresowań Komisji, oraz zbieranie relacji i danych biograficznych z publikacji i prasy. Kartoteka osobowa będzie udostępniona zainteresowanym w lokalu Towarzystwa. Komisja odbywa raz w tygodniu dyżury w celu przyciągnięcia do współpracy dalszych członkiń oraz udostępnienia materiałów. Ostatnio zostały wydrukowane z funduszków TMH karty do kartoteki.

2. Działalność wydawnicza. Towarzystwo wydaje stale (od 1906 r.) „Przegląd Historyczny”. Cztery numery tomu LXII, rocznika 1971, liczyły 78 ark. wydawniczych.

W serii „Biblioteka Historyczna im. Tadeusza Korzона” ukazała się jako tom 34, praca Kordiana Tarasiewicza, „Kawa po warszawsku. Dzieje Firmy Pluton” (druk z funduszków Gospodarczego Instytutu Wydawniczego). Oddano do produkcji w PWN pracę pośmiertną dra inż. Stanisława Żaryna, „Trzyście kamienic staromiejskich. Strona Dekerta — dzieje i odbudowa” (w przygotowaniu H. Szwanowskiej).

W serii popularno-naukowej „Biblioteka Wiedzy o Warszawie” (PIW), z subsydium Wydziału Kultury Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy, ukazały się dalsze trzy tomy: Adama Kerstena, „Warszawa Kazimierzowska” (17,8 ark.), Ireneusza Ichnatowicza, „Obyczaj wielkiej burżuazji warszawskiej w XIX wieku” (13,2 ark.) oraz Zdzisławy Libery, „Życie literackie w Warszawie za Stanisława Augusta” (12,9 ark.). Komitet Redakcyjny (doc. dr M. M. Drozdowski, prof. dr. R. Kołodziejczyk, dr J. Kosim, dr H. Kiepuska, dr M. Niewińska, mgr H. Szwanowska) prowadzi prace koordynacyjne i redakcję merytoryczną całości. W wydawnictwie znajdują się dwie dalsze pozycje, nad ośmioma pracują autorzy.

3. Konferencje naukowe. Zarząd zorganizował 7 czerwca 1971 Dorooczne Spotkanie Varsavianistów w Płocku, poświęcone więzom Warszawy i Mazowsza w XV—XX wieku. Spotkanie zgromadziło w salach Towarzystwa Naukowego Płockiego ponad 100 osób. Referaty wygłosili prof. prof. St. Herbst i K. Dziewoński. Po ożywionej dyskusji gościnni gospodarze — Towarzystwo Naukowe Płockie — umożliwili zwiedzanie zabytków miasta i Petrochemii. Na spotkaniu wręczono dyplomy honorowe za najlepsze *varsaviana* 1910 i 1971 r. następującym osobom:

Prof. drowi Stanisławowi Lorentzowi, redaktorowi książki zbiorowej „Walka o dobra kultury. Warszawa 1939—1945” (PIW), niezamordowanemu orędownikowi odbudowy Zamku Królewskiego, redaktorowi popularnej serii PWN „Zabytki Warszawy”;

Prof. drowi Stanisławowi Herbstowi, redaktorowi naczelnemu „Rocznika Warszawskiego”, zasłużonemu wychowawcy licznej kadry historyków Warszawy;

Prof. drowi Eugeniuszowi Szwanowskemu, autorowi pracy „Ulice i place Warszawy” (PWN) i wielu innych studiów związanych z dziejami urbanistyki i życia kulturalnego stolicy;

Prof. drowi Ryszardowi Kołodziejczykowi, wydawcy wspomnień Antoniego Zaleskiego, „Towarzystwo Warszawskie. Listy do przyjaciółki Baronowej XYZ” (PIW), współorganizatorowi dzielnicowych sesji historycznych;

Doc. drowi Jerzemu Maternickiemu, autorowi monografii „Warszawskie środowisko historyczne 1832—1869” (PWN);

dr Alinie Chyczewskiej, autorce katalogu „Marceli Bacciarelli. Życie, twórczość, dzieła”;

Lesławowi M. Bartelskiemu, autorowi książki „Mokotów 1944” (MON) oraz licznych prac popularno-naukowych poświęconych Warszawie czasów wojny i okupacji.

Pomocy finansowej i organizacyjnej udzielił, jak i w latach poprzednich, Wydział Kultury Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy.

4. Współudział w pracach Obywatelskiego Komitetu Odbudowy Zamku Królewskiego w Warszawie. Przewodniczący Sekcji Historii Warszawy uczestniczy w pracach Komisji Wydawnictw Źródłowych do Dziejów Zamku Warszawskiego. W wyniku zebrania, poświęconego materiałom do dziejów Zamku w Archiwum Głównym, zorganizowanego przez Sekcję Historii Warszawy, Towarzystwo otrzymało od Centrali Wytwórczo-Usługowej „Libella” dar w postaci 50 tys. zł na prace naukowe związane z odbudową Zamku, a mianowicie na przygotowanie wydawnictw źródłowych.

Sprawy organizacyjne. Dnia 18 stycznia 1971 odbyła się miła uroczystość wręczenia dyplomów członkostwa honorowego Polskiego Towarzystwa Historycznego prof. prof. Marianowi H. Serejskiemu i Adamowi Wolffowi.

Hanna Szwankowska